

Andy Malengier

Contemplatieve combinatie leidt tot de mooiste tuinen

IN DE WEDSTRIJD GROENE LENTE 2009 KAAPTE DE HERINRICHTING VAN DE DORPSKERN VAN DE WEST-VLAAMSE GEMEENTE OOST-NIEUWKERKE DE EERSTE PRIJS WEG IN DE CATEGORIE PLEINEN. HET ONTWERPBUREAU VOOR TUIN- EN LANDSCHAPSARCHITECTUUR ANDY MALENGIER UIT WERVIK STOND IN VOOR HET WINNENDE ONTWERP. HET BUREAU COMBINEERT VERSCHILLENDE DISCIPLINES ZOALS TUIN- EN LANDSCHAPSARCHITECTUUR, ARCHITECTUUR, BEELDENDE- EN SCHILDERKUNSTEN EN DESIGN. ANDY MALENGIER HOUDT ER EEN DUIDELIJKE FILOSOFIE OP NA: DE ONTWERPEN MOETEN EEN POSITIEF EFFECT HEBBEN OP DE GEMOEDSGESTELDHEID VAN DE MENS EN DE VERDERE (HER)INRICHTING VAN DE BUITENRUIMTE ...

VAN KINDSBEEN AF ...

Het ontwerpen en inrichten van buitenruimten zat tuin- en landschapsarchitect Andy Malengier al van kindsbeen af in het bloed. "Als 10-jarige ben je je daar natuurlijk niet echt van bewust, maar ik was toen al bezig met tekeningen maken van onze straat en ging zelfs de rioolputjes tellen om ze op mijn plan in te tekenen. Ik maakte zelfs ontwerpen van kerkhoven en grafzerken en dat is iets dat toch niet bepaald tot de leefwereld van een kind behoort. Ook de interesse voor alles wat met de natuur en de groene omgeving te maken heeft zat er al heel vroeg in. Ik herinner me nog levendig de vakanties die mijn zus en ik doorbrachten op het platteland bij mijn grootouders. Daar maakten we kennis met de enorme moestuin, de boomgaard, de bloementuin en de pracht van de natuur. Ik liep in die tijd zowat constant met een potlood in mijn hand en tekende voortdurend. Het was dan ook geen verrassing dat ik op 15-jarige leeftijd naar Gent trok om les te volgen in de afdeling Artistieke Humaniora van Sint-Lucas. Daar werd ik niet alleen geconfronteerd met tekenen en ontwerpen, maar ook met architectuur, vormgeving, kunst, schilderen, maquettes bouwen, enz. Die opleiding bleek

een fantastische basis om naar Melle te trekken, waar ik verder studeerde aan de Hogeschool Gent, Departement Biowetenschappen en Landschapsarchitectuur. Mijn planten kennis was toen iets minder dan die van mensen die uit de tuinbouw kwamen, maar dat heb ik nadien snel kunnen bijspijkeren."

PRAKTISCHE LEERSCHOOL

Enmaal het diploma hoger onderwijs op zak koos Andy niet onmiddellijk voor een zelfstandig bestaan als tuinarchitect. "Ik heb toen links en rechts verschillende jobs gedaan, tot in fabrieken en de horeca toe, om het hoofd boven water te houden. Na een tijd ging ik aan de slag in enkele tuinaanlegbedrijven waar ik praktijkervaring kon opdoen. Ik heb mijn dagtaak toen ook een tijd gecombineerd met het volgen van een postgraduaat aan de afdeling Monumenten- en Landschapszorg van de Kunstacademie in Antwerpen. Aan het einde van mijn eerste jaar heb ik die studies stopgezet omdat ik toen de kans kreeg om hier in de stad Wervik aan de slag te gaan als plaatsvervangend hoofd van de stedelijke groendienst. De vaste tuinarchitect was langdurig ziek en de stad zocht tijdelijk een vervanger. Uiteindelijk heb ik

DORPSKERN OOSTNIEUWERKE

Eén openbaar project dat niet alleen geslaagd is, maar ook veel weerklank kreeg, is de dorpskernvernieuwing van Oostnieuwkerke, waarmee Andy Malengier eerste laureaat werd in de categorie 'pleinen' van de wedstrijd Groene Lente 2009. "Daar heb ik me in eerste instantie gebaseerd op een brainstorm met de bewoners. Daaruit kwam de wens om de dorpskern aantrekkelijker, rustiger en veiliger maken sterk naar voor. Ik liet me inspireren door tal van Engelse voorbeelden die aantonen dat een 'groen hart' essentieel is voor de levenskwaliteit van een dorpskern. Kerken staan er in een park, een sober park, bestaande uit gras, bomen, hagen en smeedwerk. Het centrumpark ligt er altijd rond de kerk en loopt als het ware over in de private voortuinen en het landschap. De traditie en het respect voor de publieke ruimte moest ook het streefdoel worden voor Oostnieuwkerke. De dorpskern teruggeven aan de mens was de grootste uitdaging en heeft geleid tot een uiterst visionair ontwerp dat 'letterlijk' baanbrekend is. Een 7 meter brede en 100 meter lange rijweg in asfalt werd er uitgebroken en vervangen door een prachtig plein in Belgische blauwe hardsteen. Het is een duurzaam dorpsplein, dat in de verre toekomst niet meer zal uitgebroken worden, maar gerestaureerd zal worden. Naast de rijweg werd ook de pastorietaan opengeboken, er werden twee garages gesloopt en het Brigidapark werd in verbinding gesteld met de kerkomgeving. Daardoor kwam één grote ongekende open ruimte vrij die vandaag een echt groene ruimte is waar het groen geen 'opvulling' is, maar een dragende structuur heeft. Dat kun je bijvoorbeeld goed zien aan de haaggeleiding. De hoge hagen op het eind van het park bieden een vorm van beslotenheid en geven het park een eigen sfeer van onthaasting en geborgenheid. De kerk en het park zijn twee plaatsen die de gave van ontmoeting met elkaar gemeen hebben. Beide vormen nu samen een mooie eenheid en zijn stille getuigen van de integratie van schoonheid en bezieling in onze dagelijkse leefwereld. En de kwaliteit van onze leefomgeving zet aan tot een meer kwalitatief leven, vandaar dat het louter functionele het ontwerpproces niet mocht domineren."

Oostnieuwkerke bezit vandaag niet alleen een mooie dorpskern, maar ook een dorpskern met een boodschap. "De boodschap van de nood aan betrokkenheid in onze huidige maatschappij. Vroeger oogde de dorpskern druk en bestond uit 3 aparte gedeelten. Het opentrekken van de dorpskern en het beheerst omgaan met de verschillende vormgevingselementen creëert nu de perfectie van de 'leegte'. De leegte die ons confronteert met ons 'zijn'. Met deze filosofie in het achterhoofd heb ik ook het thema van het te integreren kunstwerk bepaald. Een thema dat ervoor zorgt dat het centrumpark van Oostnieuwkerke niet zomaar een park is, maar ook een voorbeeldstellende functie heeft, zowel wat de inrichting van de buitenruimte als het aan het daglicht brengen van een actuele problematiek betreft. In een tijd waar betrokkenheid ver te zoeken is, wilde ik via mijn ontwerp van de herinrichting van de dorpskern deze miskende en onderschatte problematiek naar voor brengen. Het voortdurend meedragen van die leegte is niet evident wanneer wij er niet meer mee geconfronteerd worden. Onze leefomgeving laat dit nog zelden toe. Alles zit volgepropt, iedere vierkante meter wordt opgeëist.

Deze realisatie heeft een leegte gecreëerd met daarin een uniek, tweeledig beeldhouwwerk in de vorm van twee figuren die met elkaar in confrontatie raken door de leegte. Eén figuur staat op de groene treden van het kerkplein, de ander in de nabijheid van de vijver. De interactie tussen beiden is heel uitdrukkelijk te zien en wekt een bewustwording van de betrokkenheid tot elkaar op."

Het kunstwerk is van de hand van Maen Florin die laureate werd van een door de gemeente ingerichte kunstwedstrijd waar 18 kunstenaars aan deelgenomen hebben.

www.andymalengier.be

dat drie jaar lang gedaan en ook daar een mooie ervaring kunnen opbouwen. Ik kwam er in contact met overheidsopdrachten, werkte aanbestedingen uit en leerde de wetgeving terzake grondig kennen. Daarbij kwamen er ook nog een aantal realisaties voor de stad Wervik op vlak van de openbare ruimte. Toen de landschapsarchitect die ik al die tijd verving terugkeerde, heb ik besloten de stap te zetten naar een zelfstandig bestaan en mijn eigen ontwerpbureau uit de grond te stampen. Dat is ondertussen negen jaar geleden.”

INTERESSANTE KRUISBESTUIVING

Het ontwerpbureau spitst zich toe op de inrichting van de buitenruimte, zowel particulier als openbaar, en combineert verschillende disciplines zoals tuin- en landschapsarchitectuur, architectuur, beeldende kunst, schilderkunst en design. Dankzij de ervaring horen daar ook overheidsopdrachten bij, maar evident is dat (nog steeds) niet. “Je moet steevast concurreren met bureaus met grote namen, maar ik heb inderdaad een goede basis meegekregen. Een van mijn eerste grote opdrachten was bijvoorbeeld de Parkbegraafplaats die ik in dienst van de stad Wervik heb ontworpen. Ik kreeg daar als werknemer uiteraard geen ereloon voor, maar ik won er wel een prijs mee en dat kan toch tellen als referentie inzake overheidsopdrachten. Toch blijft het al

bij al een moeilijke discipline die traag maar gestaag moet groeien.” Het samengaan van particuliere tuinarchitectuur en de inrichting van openbare ruimte binnen een en hetzelfde bureau zorgt voor een interessante kruisbestuiving. Tuin- en landschapsarchitectuur: is er eigenlijk wel een wezenlijk verschil? “Een wezenlijk onderscheid is er niet. Je kunt bijvoorbeeld werken met een particuliere tuin die overgaat in het landschap of in een verstedelijkte omgeving. Het programma kan dan weer wel zeer verschillend zijn. Het programma van een private grondbezitter ten opzichte van dat van een stadsbestuur dat een park moet realiseren voor de ganse bevolking is heel verschillend, dat spreekt voor zich. Mijn ervaring is dat als je werkzaam bent op die twee fronten het ene het andere tegoed komt.”

CONTEMPLATIEVE SFEER

Of het nu om kleine realisaties in particuliere omgevingen, dan wel om grotere (overheids)opdrachten gaat, de ontwerpen van Andy streven steeds een grote vorm van integratie na. “De verschillende onderdelen van de aanpalende buitenruimte of architectuur moeten met elkaar in harmonie zijn. Het nastreven van een contemplatieve sfeer is daarbij steeds een uitdaging. Voor mij is de buitenruimte meer dan zomaar een ingevulde ruimte. Mijn ontwerpen getuigen van een sterke vormgeving die op een

zachte en stille wijze de openbare of private ruimte een eigen identiteit biedt. De ontworpen tuinen en publieke ruimten moeten een gevoel van rust bieden en een zekere vorm van klasse uitstralen. Het zijn tegelijkertijd ook kwalitatieve, contemplatieve ruimten die de directe omgeving een kwaliteitsvolle impuls geven. Contemplatie, wat letterlijk 'het scheiden van iets uit zijn omgeving' betekent, is daartoe een essentieel element."

ACHT PRINCIPES

Naast deze filosofie als rode draad doorheen zijn werk, past Andy ook verschillende principes toe om een verantwoorde architectuur te creëren. "Deze principes werden opgesteld door dhr. Gilbert Decouvreur, mijn leraar architectuur en een man die mij sterk heeft beïnvloed en dat nog steeds doet. Hij zegt dat het eerste principe de fascinatie voor de natuur is met de meetkunde als abstract beeld van de natuurlijke orde. Ook de fascinatie voor oude culturen speelt een rol van belang. Oude culturen zijn als het ware de herbaria voor een toekomstig architect. Een gegedene kennis en inlevingsvermogen van de gevarieerde schoonheid van het verleden is noodzakelijk. Van daaruit komt hij bij het respect voor de historische omgeving. Deze omgevingen zijn zeer kwetsbaar en vragen een eigen zorgzaamheid. Alle grote architectuur is met respect voor de omgeving ingepast. Om prachtige ontwerpen te maken moet men ook een diepmenselijke kwaliteit bezitten. Daarom is het onderscheid tussen oppervlakkig en diepmenselijk ook een van de acht principes. Je moet

het onderscheid leren maken tussen de architect die controversieel en oppervlakkig is en de architect die diepmenselijk is. Als je die diepmenselijke kwaliteit niet bezit, verval je snel in opportunisten en loop je modes na. Vernieuwing mag natuurlijk, maar dat moet je leren plaatsen in een historische context in plaats van ze blind na te volgen. Het is ook belangrijk te streven naar een juistere duiding van het functionalisme. Het mag geen eng rationeel functionalisme zijn, maar een functionalisme dat pluralistisch, complex en contradictorisch is. Publieke ruimtes vul ik in navolging van het 7de principe niet in vanuit een socio-economische, maar vanuit een artistiek-creatieve benadering. Ten slotte moet je ook de confrontatie durven aangaan met grootse architectuur en dat is iets wat ik persoonlijk doe door studiereizen te maken en geen modereizen.”

EENVOUD EN KLASSE

Dat de ontwerpen van Andy van een specifieke eigen stijl getuigen, wil de tuinarchitect niet gezegd hebben. “Je moet alles in

zijn context zien, maar uiteindelijk zijn we allemaal individuen die ontwerpen. Persoonlijk sta ik nogal voor eenvoud en het moet rust, kracht en klasse uitstralen. Dat is niet meer dan logisch, vind ik, want het kost allemaal veel geld en de mensen willen toch graag dat hun tuin een zekere klasse heeft. Ik heb het niet zo voor trendy materialen en kies eerder voor duurzame, natuurlijke grondstoffen zoals blauwe hardsteen, een kleiklinker, een kassei,... Ik werk graag met klassieke materialen in een hedendaagse vormgeving en dat zorgt voor een rustige en tijdloze omgeving. Ook dit laatste is belangrijk. Je creëert geen tuinen met de bedoeling die na 10 of 15 jaar weer af te breken.”

Zowel de eenvoud als het tijdloze karakter keren ook terug in de beplantingsplannen. “Ik kijk altijd naar de omgeving. In een landelijke omgeving werk ik graag met inheemse planten. Dat betekent niet dat ik iets zou hebben tegen exotische planten. Die ene solitaire boom in de tuin, dichtbij het huis, mag van mij best een uitheemse variëteit zijn, dat moet zeker kunnen. Je moet natuurlijk niet alles vol willen zetten met exotische plan-

ten, dat zou ook verkeerd zijn. Ik maak altijd de afweging om tot een doordachte combinatie te komen die past bij de tuin en zijn omgeving.”

RECHT OP SCHOONHEID

Tuinen die klasse uitstralen dragen vaak een duur prijskaartje, maar een wetmatigheid is dat zeker niet. “Met een mooie combinatie van gras en bomen ben je al een heel eind op weg en dat hoeft echt niet veel te kosten om toch tot een klasrijk eindresultaat te komen. Een mooi voorbeeld daarvan is de tuin bij mijn atelier, een grote stadstuin met veel gras en oude bomen. Nu nog een taxushaag erbij als accent aan de zijkan- ten en je hebt een serene, klassevolle tuin zonder dat daar dure investeringen aan te pas komen. De dure zaken in tuinen

schuilen vooral in de aanleg van terrassen en vijvers, keermu- ren, niveaoverschillen,...”

Vijvers of op zijn minst een klaterende waterpartij zijn de jong- ste jaren heel erg in. “Water kan een ongelooflijke meerwaar- de geven, maar ook dat moet je in zijn context zien én het moet goed in het ontwerp ingepast worden, iets wat trouwens ook voor openbare ruimten geldt. In ons land is al veel ver- keerd gelopen op stedenbouwkundig vlak. Mensen hebben recht op schoonheid, zowel in een publieke omgeving als thuis in de privé sfeer. Jong of oud, arm of rijk maakt niet uit, dat is mijn vaste overtuiging, iedereen moet de kans krijgen om van schoonheid te genieten. Als tuinarchitect is het je taak om ‘een stukje paradijs’ te vertalen in een doordacht ont- werp.”

'GOD ZIT IN DE DETAILS'

Traditioneel vragen we aan de tuinarchitect ook hoe hij tewerk gaat. "Als er een aanvraag komt, ga ik altijd ter plaatse pools-hoogte nemen. Het praat een stuk makkelijker als je letterlijk midden in het onderwerp zit. In een eerste gesprek gaat het vooral om luisteren naar de klant en de programmapunten noteren. Dan neem ik een aantal foto's en wordt het terrein opgemeten. Bij eenvoudige tuinen doe ik dat zelf, voor moeilijke terreinen schakel ik een landmeter in. Persoonlijk ben ik van mening dat je voor bepaalde disciplines specialisten moet inschakelen. Wij ijveren steeds naar een samenwerking met specialisten binnen hun eigen discipline. Na de opmeting verwerk ik alle gegevens samen met de wensen van de klant in een voorontwerp dat dan besproken wordt met de opdrachtgever. Na de eventuele aanpassingen volgt het definitieve ontwerp met daarbij ook een bruto prijsraming. Indien dat goedgekeurd wordt, gaan we over naar het technische plan, uitvoeringsplan, beplantingsplan, enz. Ook de werfopvolging nemen we, als de klant dat wenst, voor onze rekening. De uitvoering doen we niet zelf. Wie de tuin effectief aanlegt, is de beslissing van de klant. Het schenkt altijd een grotere voldoening als je als werfopvolger betrokken blijft tot het einde. Dan kun je bepaalde details bijsturen, een klinker anders leggen, een plantje minder of meer,... Het zijn precies die kleine bijstellingen die het onderscheid maken. Het is zoals de grote architect Ludwig Mies van der Rohe zei: 'God zit in de details'... Natuurlijk gebeurt het vaak dat mensen vragen of ik een goede tuinaannemer ken. Door ervaring zijn er inderdaad verschillende aannemers waar ik vertrouwen in heb. Ik geef de klant dan altijd twee, drie of vier adressen door. Nooit één naam, we vragen altijd verschillende offertes op."

BEGRAAFPLAATSEN

Verschillende realisaties van Andy Malengier kenmerken zich door de integratie van kunst in de tuin. "Het is nu niet zo dat ik daar voortdurend naar streef, maar wanneer het gevraagd wordt, gaan we graag in dialoog met de kunstenaar. Zelf ben ik overigens ook artistiek genoeg om eigen kunstaccenten in het ontwerp te leggen. Als tuinarchitect is het niet louter en alleen de tuin die je ontwerpt. Op de begraafplaats van Zonnebeke heb ik bijvoorbeeld het columbarium, de poort en het kruisbeeld ontworpen. Op de begraafplaats van De Panne, die nu in uitvoering gaat, is het ontwerp van de afscheidsruijme van mijn hand. Ook in een ontwerpvisie voor de begraafplaatsen van Oostkamp werd een prachtige afscheidsruijme en afscheidsplaatzen ontworpen. Op die manier kun je naar een totaalbeeld streven en dat is iets wat mij enorm aanspreekt. Helaas ziet niet elke opdrachtgever dat in... en het kost natuurlijk vaak een stuk meer."

Begraafplaatsen lijken een constante in het werk van onze tuinarchitect. Kan een goede ontwerper daar een meerwaarde aan geven? "Zeker! De plaats en wijze van afscheid en herdenking kan en moet naar een hoger niveau worden getild! Als je ziet hoe mensen op sommige begraafplaatsen afscheid moeten nemen van hun familie of vrienden,... dat is vaak schrijnend. Het afscheid van een dierbare is een ritueel dat in alle schoonheid, in het mooiste kader en in alle stilte moet kunnen doorgaan. Soms staat er in de bestekken dat er een luifel of afdak moet voorzien worden om het laatste afscheid te laten doorgaan. Je kunt het toch niet maken om mensen afscheid te laten nemen onder een afdak! Mijn streefdoel naar begraafplaatsen toe is een wondermooie plaats te creëren, met een mooie afscheidsruijme of een mooie afscheidsplaat, waar men waardig en in het mooiste kader de laatste groet kan brengen. Dergelijke contemplatieve atmosfeer zorgt er naar mijn overtuiging ook voor verzoening. Maar vaak valt dat bij steden en gemeenten in dovemansoren. Het is echt knokken om dat erdoor te krijgen."

Enkele mooie voorbeelden van de filosofie van Andy vinden we op de begraafplaatsen van Zonnebeke, Geluveland en Wervik.

EXCLUSIVITEIT LOONT

Van de crisis heeft Andy weinig last. "Integendeel, de jongste twee, drie jaar gaat het héél goed. 2010 is zelfs begonnen met een 'boom' aan werk. Ik denk dat dat het gevolg is van 10 jaar investeren in kwaliteit. Ik heb altijd geweigerd, hoe moeilijk dat soms ook was, om de commerciële toer op te gaan en daar pluk ik nu de vruchten van. Mijn moeilijkste jaren heb ik gekend toen het economisch goed ging. Vandaag kiezen ze mijn bureau omwille van wie we zijn, wat we doen en waar we voor staan. Mensen willen graag exclusiviteit, zelfs in crisistijden. Aan werk is er dus echt geen gebrek. Ik doe het in principe nog altijd alleen, maar schakel de jongste tijd wel voortdurend collega's en sinds een jaar of vier ook stagiairs in om mij te helpen. Ik heb nu twee freelance medewerkers die zeer regelmatig inspringen wanneer het nodig is. De klanten komen, althans privaat, van over gans België. Openbare werken situeren zich hoofdzakelijk in de Westhoek, maar er lopen momenteel ook kandidaturen in Oost-Vlaanderen, Brabant en Limburg. Ook vanuit Nederland en Frankrijk is er momenteel interesse. Openbare werken gaan helaas altijd via wedstrijden of aanbestedingen en daar kruip dus steeds flink wat geld en tijd in zonder ooit de zekerheid te hebben dat je het project binnenhaalt. Soms ben je dat echt beu, maar je moet doorduwen. Als je werkt vanuit je passie, kom je daar wel doorheen."